

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.3

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНУ СУТНІСТЬ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

О. Раневич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: o.ranevych@gmail.com*

Досліджено сутність права соціального забезпечення, як однієї із провідних галузей вітчизняного права. Висвітлено законотворчу діяльність у сфері забезпечення соціальних потреб та інтересів людини і громадянина, яка відбувалася під впливом міжнародної спільноти та відображає поетапну і системну регламентацію правовідносин соціального забезпечення. Проаналізовано конституційні витоки права соціального забезпечення, що дало підстави зробити висновки про його особливу юридичну природу з-поміж інших галузей права.

Встановлено також, що право соціального забезпечення належить до соціального права, яке є самостійним структурним утворенням у системі права нарівні з такими правовими утвореннями, як приватне і публічне право. На соціальну сутність права соціального забезпечення вказують і його зовнішні юридичні зв'язки (становище у системі права, співвідношення з іншими галузями права), і внутрішні характеристики (предмет, метод, система, принципи та функції).

Ключові слова: соціальне право, конституційні засади, соціальний захист, правове регулювання, соціальні потреби.

Праву соціального забезпечення, як самостійній галузі права, притаманні особливі юридичні ознаки, що вирізняють його з-поміж інших галузей права та вказують на соціальну сутність останнього. Ці особливі ознаки знаходять своє вираження як у правовідносинах, що формують предмет правового регулювання, методах, завдяки яким досягається відповідний рівень гарантій прав учасників цих правовідносин та засадах, на яких відбувається його становлення і розвиток у системі права України.

Насправді юридичною наукою все ще недостатньо з'ясовано проблеми соціальної сутності права соціального забезпечення. У наукових працях Н. Б. Болотіної, В. Я. Бурака, П. Д. Пилипенка, П. М. Рабіновича, С. М. Синчук, Ю. А. Тихомирова, І. В. Яковюка звернуто увагу лише на окремі теоретичні питання цієї галузі права, що зумовлює необхідність дослідження її соціальної сутності як цілісного правового феномену.

Тому метою статті є розкриття соціальної сутності сучасного права соціального забезпечення, зокрема, визначення об'єктивних передумов становлення та розвитку цієї галузі права, з'ясування її місця у системі права України, а також виявлення особливостей та відмінностей з-поміж таких конституційно-правових категорій у системі соціальних прав людини і громадянина, як «соціальний захист» та «соціальне забезпечення».

За визначенням Великого тлумачного словника сучасної української мови «соціальна сутність», це те, що породжене умовами суспільного життя та пов'язане із життям і стосунками людей у суспільстві. Воно вказує на суспільну орієнтацію певного явища та відображення ним реальної дійсності умов суспільного життя, а також тісний зв'язок цього явища із суспільними відносинами [3, с. 1360, 1417].

Обґрунтовуючи соціальну сутність феноменів соціуму, П. М. Рабінович звертає увагу на їх здатність (можливість) задовольняти ті чи інші потреби суб'єктів соціуму, тобто здатність служити засобом, інструментом задля їхнього існування. Із-поміж таких потреб науковець виділяє потреби (інтереси) індивідів, їхніх груп, усього суспільства загалом, а у деяких випадках навіть усього людства [8, с. 7].

З огляду на це, право соціального забезпечення покликане задовольняти потреби учасників суспільних відносин, які упродовж життя потенційно можуть зазнавати соціальних ризиків, унаслідок своїх природних властивостей. Ці потреби зумовлюються об'єктивною неможливістю особи самостійно подолати життєві обставини негативного характеру, а отже, існує необхідність надання їй сторонньої допомоги.

Від початку становлення галузі права соціального забезпечення, обов'язок такого забезпечення, покладається суспільством на державу. Остання, як організація публічної влади, мобілізує суспільні ресурси та координує надання відповідної допомоги особам залежно від їхніх соціальних потреб.

Зі здобуттям Українською державою незалежності та переходом до ринкових відносин постала потреба подальшого вдосконалення організації соціального захисту громадян, які з огляду на об'єктивні обставини не спроможні самостійно забезпечити нормальні умови свого життя. Відповідно, законотворчий процес незалежної України розпочався із того, що 5 листопада 1991 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про пенсійне забезпечення», яким усім непрацездатним громадянам України гарантувалося право на матеріальне забезпечення за рахунок суспільних фондів споживання шляхом надання трудових і соціальних пенсій [14].

У грудні того ж року Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» врегульовано відносини соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей у частині матеріального та пенсійного забезпечення, охорони здоров'я та соціальних гарантії прав членів сімей цієї категорії осіб [16]. Невдовзі, на законодавчому рівні, було встановлено норми і порядок пенсійного забезпечення – військовослужбовців Збройних Сил України, Прикордонних військ України, Національної гвардії України, Управління охорони вищих посадових осіб України, інших військових формувань, що створюються Верховною Радою України, Служби безпеки України, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України та членів їхніх сімей, а також військовослужбовців колишніх Збройних Сил СРСР, органів державної безпеки і внутрішніх справ СРСР та членів їхніх сімей. Ці суспільні відносини регулювалися Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року [15].

Соціальний захист громадян у перші роки незалежності нашої держави постійно розширювався завдяки активній законотворчій роботі. Зокрема, було ухвалено Закон України «Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення», яким врегульовано відносини соціального захисту віл-інфікованих, хворих на СНІД та членів їхніх сімей, а також осіб медичних та інших професій, які підпадають під ризик інфікування вірусом імунодефіциту людини [12].

Упродовж 1992 та 1993 років, правовідносини соціального захисту отримували подальшу легітимізацію завдяки ухваленню окремих нормативно-правових актів у цій сфері. Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» було встановлено гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів, віку, стану здоров'я дітей тощо [11], а Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [17] та «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» визначено основні засади правового статусу ветеранів війни, ветеранів праці та інших громадян похилого віку, з метою створення належних умов для їх життєзабезпечення і формування в суспільстві гуманного, шанобливого ставлення до них [13].

Наприкінці 1993 року, Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року N 3758-ХІІ, з метою забезпечення реформування системи соціального забезпечення населення, було схвалено Концепцію соціального забезпечення населення України.

Ця Концепція слугувала продовженням створення національної системи соціального забезпечення населення, де були закладені основи правової і нормативної баз соціального забезпечення населення, вироблено механізми, які забезпечують дотримання державних гарантій щодо: реалізації прав громадян на працю і на допомогу у зв'язку з безробіттям; оплати праці та мінімального розміру заробітної плати; підтримання життєвого рівня населення шляхом перегляду мінімальних розмірів основних соціальних гарантій в умовах зростання цін на споживчі товари і послуги; надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим громадянам і сім'ям, які виховують дітей; матеріального забезпечення у разі досягнення пенсійного віку, тимчасової чи постійної втрати працездатності, втрати годувальника тощо.

Вона також проголошувала основні напрями соціального, медичного, та пенсійного страхування, страхування на випадок безробіття та від нещасних випадків на виробництві. Крім того, тут були сформульовані ідеї соціальної політики у сфері допомоги непрацездатним і малозабезпеченим громадянам, підтримання життєвого рівня населення в умовах зростання роздрібних цін, компенсації і пільги громадянам, які потерпіли від техногенно-екологічних та природних катастроф.

Для реалізації положень Концепції планувалося запровадження й ухвалення відповідних законодавчих актів. Зокрема, таких як: Основи законодавства про соціальне страхування громадян; про добровільне соціальне страхування громадян; про соціальне страхування громадян на випадок безробіття; про соціальне страхування громадян на випадок хвороби (медичне страхування); про соціальне страхування громадян від нещасного випадку на виробництві; про пенсійне страхування громадян; про матеріальне забезпечення громадян, що потерпіли від техногенно-екологічних та природних катастроф [7].

Переважає більшість цих нормативно-правових актів були ухвалені на момент чинності Конституції (Основного Закону) України від 20 квітня 1996 року, яка проголошувала право громадян України на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника. Це право гарантувалося: соціальним страхуванням робітників, службовців і колгоспників, допомогою у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю; виплатою за рахунок держави і колгоспів пенсій за віком, інвалідністю і в зв'язку з втратою годувальника; працевлаштуванням громадян, які частково втратили працездатність; піклуванням про громадян похилого віку і про інвалідів; іншими формами соціального забезпечення [5].

Тобто, Конституція 1978 року проголошувала лише право на матеріальне забезпечення, яке за своїм змістом, очевидно, є вужчим від соціального забезпечення, не кажучи вже про право на соціальний захист. Щоправда, у законах та підзаконних нормативно-правових актах на той час використовувалися й ці терміно-поняття. Також варто зазначити, що реалізація права на матеріальне забезпечення покладалася лише на державу, і це відповідало тогочасній командно-адміністративній системі економіки та організації державної влади.

Відсутність на конституційному рівні основних положень щодо соціального захисту людини і громадянина зумовлювало необхідність врегулювання цих відносин самостійними нормативно-правовими актами, які подекуди суперечили один одному, що не могло не позначитися на системності галузі права соціального забезпечення.

Із прийняттям 28 червня 1996 року нової Конституції України відносини соціального захисту набули якісно нового закріплення. У ст. 46 Основного Закону проголошено право громадян на соціальний захист, що охоплює право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [6].

З цього приводу, у юридичній літературі наголошено, що таке конституційне закріплення основних прав громадян у сфері соціального захисту, посилює формування довершеного вигляду права соціального забезпечення в Україні, а прийняття низки законів, які визначають систему соціального страхування та гарантії реалізації соціально-економічного права нашими громадянами в умовах ринкової економіки, підвищило їх соціальну захищеність та ще більше зміцнило позиції цієї галузі у системі вітчизняного права [10, с. 97].

Вважається, що конституційне право на соціальний захист належить до громадянських прав. Носіями його є фізичні особи, які перебувають у правових стосунках з Українською державою, тобто є громадянами України. І тут важливо наголосити, що у правовій доктрині розрізняють «права людини» і «права громадянина». До перших належать права, які є невід'ємними від людини, тобто природні права. Вони належать їй від народження і не можуть бути відібрані або обмежені. Правами ж громадянина вважаються лише ті права, які надані людині державою [9, с. 162].

Сучасні демократичні держави намагаються все більше посилити громадянські права і це відповідає основним світовим стандартам щодо забезпечення гідних умов життя людини, що виражається у проголошенні додаткових соціальних прав для осіб, які набули громадянство відповідної держави.

Конституційне право на соціальний захист належить до комплексу соціальних прав особи. Ці права, на думку П. М. Рабіновича, є можливостями людини забезпечити своє існування та розвиток із соціальних джерел, завдяки соціальному утриманству [20, с. 105].

Власне, однією із найважливіших рис соціальних прав вважається забезпечення останніми біологічних потреб людини, з огляду на які можливе нормальне людське існування, безпечні та здорові умови суспільного співжиття.

Значний вплив на проголошення соціальних прав у Конституції України відбувається завдяки тогочасним тенденціям щодо розширення комплексу прав людини і громадянина у демократичних державах. Це знаходило своє підтвердження у низці міжнародних документів, які були схвалені світовим товариством. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року закріплює у ст. 22 право

кожної людини як члена суспільства на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності та для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави [4].

Важливою юридичною гарантією, що знайшла відображення у ст. 23 Декларації, є право усіх працюючих на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людини існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення. Декларація містить, також, положення щодо права кожної людини на такий життєвий рівень, зокрема їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом [4].

Своєрідним доповненням до Декларації можна вважати положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 року. Тут, поряд із визнанням державами, які беруть участь у ньому, права кожної людини на соціальне забезпечення, у тім числі соціальне страхування, визнається особлива охорона матерям, що повинна надаватися протягом розумного періоду до і після пологів, аж до надання оплачуваної відпустки або відпустки з достатньою допомогою з соціального забезпечення [8].

Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права містять прогресивні ідеї у сфері соціального забезпечення людини і громадянина, які стали основою тогочасної концепції, а зрештою і, взірцем для запровадження системи соціального захисту у національному законодавстві. Проголошення на міжнародному рівні базових прав людини у сфері соціального захисту, окреслення соціально незахищених верств населення, а також соціальних ризиків та соціальних благ, що потенційно стосуються цих суб'єктів стало важливим поштовхом до формування єдиних підходів у політиці соціального захисту людини і громадянина в нашій країні.

Більшість міжнародних положень з питань соціального захисту знайшли відображення у Конституції України. Навіть попри те, що у міжнародних документах мала місце структурна регламентація однорідних за своїм змістом груп суспільних відносин у сфері соціального захисту, авторам Основного Закону України вдалося у системному вигляді сформулювати фундаментальні положення щодо соціального забезпечення людини і громадянина.

У ст. 46 Конституції України закріплено право громадян на соціальний захист, що охоплює право на їх забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Із огляду на це, у літературі домінуючою є позиція, що при розмежуванні юридичних категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», останнє варто трактувати як один із елементів соціального захисту, куди, крім соціального забезпечення, входять також інші елементи, що належать до системи соціального захисту [2, с. 25].

Із соціальним захистом власне і пов'язується асоціація галузі права соціального забезпечення з соціальним правом, як системою більш високого порядку.

Незважаючи на дискусійність ідеї становлення та розвитку соціального права, прихильників його існування останнім часом стає все більше. Проблема існування соціального права пояснюється його відносно недавнім зародженням у системах сучасного права. Воно як відомо формувалося під впливом соціальних, економічних та інших чинників об'єктивного порядку, що пов'язані із ринковими та перехідними процесами у сфері публічно та приватно-правових інститутів системи права.

Одним із перших науковців, хто звернув увагу на проблему становлення соціального права, вважають Ю. А. Тихомирова. На його думку, соціальне право призначене для реалізації і захисту не тільки індивідуальних прав громадян, а і їх сукупної охорони. До переліку галузей права, які становлять соціальне право, науковець зараховував, трудове, екологічне, земельне, підприємницьке право [21, с. 325–326].

Проводячи дослідження соціального права, він аналізував його через призначення, вказуючи на спеціальні юридичні ознаки, які індивідуалізують соціальне право у системі права, як певну інтегровану структуру, що постає важливим інструментом у віднесенні тих чи інших галузей права (норм права) до цієї структури.

Свого часу Н. Б. Болотіна, звертаючись до проблеми соціального права, також відзначала його інтегровану правову структуру вищого порядку, ніж галузь права, до складу якої входять трудове право, право соціального захисту, медичне право, освітянське право, житлове право [1, с. 259–263].

Натомість, за висновками П. М. Рабіновича та О. З. Панкевича, соціальне право становить комплексну інтегровану галузь об'єктивного юридичного права, що є системою юридичних норм, спрямованих на регулювання суспільних відносин, які опосередковують соціальний захист людини методом соціальних надань [20, с. 104].

На аналогічних міркуваннях побудована і наукова позиція І. В. Яковюка, який соціальне право вважає самостійною галуззю права, що має власний предмет і метод, принципи і прийоми правового регулювання [22, с. 13].

Тобто у правничій науці існує дві позиції щодо соціального права та його місця у системі права. Перша позиція, полягає у трактуванні соціального права як інтегрованої правової структури (спільності), що об'єднує декілька галузей права за спеціальними юридичними ознаками. Ця позиція видається більш аргументованою і такою, що об'єктивно відображає сутність системи права та характер врегульованих суспільних відносин. Друга позиція керується тим, що соціальне право, це лише самостійна галузь права у класичному розумінні, що має свій предмет та метод правового регулювання. Зазвичай тут соціальне право ототожнюється із правом соціального забезпечення (захисту). Вона, як видається, є хибною та не відображає об'єктивного стану речей у цій сфері.

Право соціального забезпечення як галузь права належить до соціального права. Воно ґрунтується на конституційно-правових засадах регулювання та встановлює низку базових соціальних стандартів, які слугують ефективним юридичним засобом забезпечення основоположних соціальних прав людини і громадянина, зокрема, права на соціальний захист, соціальне забезпечення, достатній життєвий рівень, гідні умови життя та інших соціальних прав людини і громадянина.

Тому однією з ознак права соціального забезпечення, що вказує на його соціальну сутність є належність цієї галузі права до соціального права, яке у сучасній системі права є самостійним структурним утворенням нарівні з такими правовими структурами, як приватне і публічне право.

Окрім того, соціальна сутність будь-якого правового явища, у тому числі галузі права, проявляється також і через зовнішні юридичні зв'язки (становище у системі

права, співвідношення з іншими галузями права) та внутрішні (предмет, метод, система, принципи та функції). Право соціального забезпечення тут не виняток, оскільки є галуззю права, яка становить підсистему норм права, що регулює відносно самостійну сферу однорідних соціально-забезпечувальних відносин специфічним методом.

У юридичній літературі, зокрема, наголошено, що сутність соціальних, у тому числі державно-юридичних, явищ розкривається шляхом їх інтерпретації як інструментів (важелів, засобів) задоволення певних потреб людини (або ж соціальних спільнот, або ж суспільства загалом). Соціальне явище стає відомим суб'єктам соціуму вже у процесі їхньої повсякденної практики. Сутність же такого явища зазвичай може бути виявлена за посередництвом спеціалізованої діяльності – насамперед діяльності науково-дослідної. Тому найпершим завданням, неодмінним покликанням будь-якої суспільної науки, є виявлення, з'ясування нею такої сутності [19, с. 25].

Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що формування права соціального забезпечення як галузі права незалежної України відбувалося під впливом тогочасних соціальних потреб та інтересів суспільства, а також із урахування базових міжнародних стандартів у сфері соціального захисту людини і громадянина. Це своєю чергою допомогло закріпити у Конституції України довершені та прогресивні приписи, що у системному вигляді слугують основою правового регулювання відносин соціального забезпечення у нашій державі.

Соціальна сутність права соціального забезпечення, як соціально орієнтованої галузі права, полягає у тому, що воно має враховувати реальну дійсність умов суспільного життя, а також перебувати у тісному зв'язку із соціальними явищами. Вона ж (соціальна сутність) простежується й у специфічних властивостях юридичних норм цієї галузі, які поряд із нормами інших галузей права (трудовим, медичним, освітянським) є правовою підставою для формування інтегрованого правового утворення вищого порядку у системі права, – соціального права, яке є рівноправним партнером таких класичних правових структур, як приватне і публічне право.

Список використаних джерел

1. Болотіна Н. Б. Деякі питання систематизації соціального законодавства України // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1999. С. 259–263.
2. Болотіна Н. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку // Право України. 2000. № 12. С. 23–28.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун» 2005. 1417 с.
4. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ від 10.12.1948. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Конституція (Основний Закон) України: Закон від 20.04.1978 № 888-IX. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09>.
6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Концепція соціального забезпечення населення України: Постанова від 21.12.1993 - № 3758-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3758-12>.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: міжнародний документ від 16.12.1966. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
9. Пилипенко П. Д. Законодавче регулювання відносин соціального забезпечення в Україні / П. Д. Пилипенко // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. 2005. № 1–2. С. 160–165.

10. Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення у систем соціального права // Право України. 2004. №10. С. 97–103;
11. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
12. Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення: Закон України від 12.12.1991 № 1972-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1972-12/ed19911212>.
13. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 № 3721-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>.
14. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>.
15. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>.
16. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
17. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
18. Рабінович П. Виявлення соціальної сутності правових і державних явищ – головне завдання юридичної науки // Юридична наука. 2011. № 1. С. 7–13.
19. Рабінович П. М. Пріоритетна функція загальнотеоретичного право державознавства [Текст] // Право України. 2010. № 1. С. 25–31.
20. Рабінович П. М., Панкевич О. Соціальне право: деякі питання загальної теорії // Право України. 2003. № 1. С. 104–107.
21. Тихомиров Ю. А. Публичное право: учеб. для вузов. Москва: БЕК, 1995. 426 с.
22. Яковюк І. В. Соціальна держава: питання теорії і шляхи її становлення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. Харків, 2000. 20 с.

References

1. Bolotina N. (1999). Deiaki pytannia systematyzatsii sotsial'noho zakonodavstva Ukrainy. Mat. mizhnar. nauk.–prakt. konf: *Systematyzatsiia zakonodavstva v Ukraini: problemy teorii i praktyky*. Kyiv: In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 259–263.
2. Bolotina N. (2000) Sotsial'ne pravo Ukrainy: okremi teoretychni problemy formuvannia ta rozvytku. *Pravo Ukrainy*, 12, 23–28.
3. Busel V. (2007). *Velykyi tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukraïns'koyi movy*. Irpin': VTF «Perun».
4. Zahal'na deklaratsiya prav lyudyny, pryynyata rezolyutsiyeyu 217 A(III) *Heneral'noyi Asambleyi OON (vid 10 hrudnya 1948)*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-vr> (accessed 01.02.2017).
5. Konstytutsiia (Osnovnyj Zakon) Ukrainy (11.07.1978). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09> (accessed 01.02.2017).
6. Konstytutsiia Ukrainy (23.07.1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (accessed 01.02.2017).
7. Kontseptsiia sotsial'noho zabezpechennia naseleння Ukrainy (19.01.1994). *Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3758-12> (accessed 01.02.2017).
8. *Mizhnarodnyj pakt pro ekonomichni, sotsial'ni i kul'turni prava* (1966). Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
9. Pylypenko P. (2005). Zakonodavche rehuliuвання vidnosyn sotsial'noho zabezpechennia v Ukraini. *Universytets'ki naukovy zapysky: Chasopys Khmel'nyts'koho universytetu upravlinnia ta prava*, 1-2, 160–165.

10. Pylypenko P. (2004). Pravo sotsial'noho zabezpechennia u system sotsial'noho prava. *Pravo Ukrainy*, 10, 97–103;
11. Pro derzhavnu dopomohu sim'iam z dit'my (16.12.1992). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>. (accessed 01.02.2017).
12. Pro zapobihannia zakhvoriuvanniu na SNID ta sotsial'nyj zakhyst naseleattia (09.01.1992). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1972-12/ed19911212> (accessed 01.02.2017).
13. Pro osnovni zasady sotsial'noho zakhystu veteraniv pratsi ta inshykh hromadian pokhyloho viku v Ukraini (29.01.1994). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3721-12> (accessed 01.02.2017).
14. Pro pensijne zabezpechennia (17.12.1991). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (accessed 01.02.2017).
15. Pro pensijne zabezpechennia osib, zvil'nenykh z vijs'kovoї sluzhby, ta deiakykh inshykh osib (08.05.1992). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (accessed 01.02.2017).
16. Pro sotsial'nyj i pravovyj zakhyst vijs'kovosluzhbovtziv ta chleniv ikh simej (10.01.1992). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (accessed 01.02.2017).
17. Pro status veteraniv vijny, harantii ikh sotsial'noho zakhystu (12.11.1993). *Zakon Ukrainy. Holos Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> (accessed 01.02.2017).
18. Rabinovych P. (2011). Vyjavlennia sotsial'noi sutnosti pravovykh i derzhavnykh iavysch – holovne zavdannia iurydychnoi nauky. *Yurydychna nauka*, 1, 7–13.
19. Rabinovych P. M. (2010). Priorityetna funktsiia zahal'noteoretychnoho pravoderzhavoznavstva. *Pravo Ukrainy*, 1, 25–31.
20. Rabinovych P. M., Pankevych O. (2003). Sotsial'ne pravo: deiaki pytannia zahal'noi teorii. *Pravo Ukrainy*, 1, 104–107.
21. Tykhomyrov Y. (1995). *Publychnoe pravo. Ucheb. dlia vuzov*. Location: M.: BEK.
22. Yakoviuk I. (2000). *Sotsial'na derzhava: pytannia teorii i shliakhy ii stanovlennia: avtoref. dys.* 20.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2017
прийнята до друку 22.03.2017*

ON THE QUESTION OF SOCIAL ESSENCE OF SOCIAL SECURITY LAW

O. Ranevych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: o.ranevych@gmail.com*

The article examines the essence of social security law in conditions of the independent Ukrainian state development. In view of this, it was concluded that the social security law as a branch of national law is designed to satisfy the needs of public relations members, lifelong potentially subjected to social risks due to their natural properties. These needs are predetermined by the objective impossibility of the person to overcome the negative character of the life circumstances on their own and, therefore, there is a need of the third party assistance.

Also, the article elucidates the legislative activity in the sphere of provision of social needs and interests of human and citizen, that was carried out under the influence of the international community and reflects the phased and systematic legal regulation of social

security relations. This activity corresponded to the tendencies of that time to expand the complex of social rights and freedoms of human and citizen in modern democracies, which aimed to provide decent living conditions.

In this connection, most of international prescriptions on social security issues are reflected in the Constitution of Ukraine. Even despite the fact that in international instruments has been a structural regulation of the similar in their content groups of public relations in the sphere of social protection, the authors of the Constitution of Ukraine were able to provide fundamental provisions of social security of human and citizen.

Moreover, the article established that the existence of specific features of legal norms of social security law beside the other branches of law (labor, medical, educational law) serves the formation of integrated legal formation of a higher order in the system of law, which is denoted by the term "social law" so that there is a unification of the areas of law that have similarities in the subject, functions and methods of legal regulation. Therefore, the social security law belongs to social law, which is an independent structural formation in the legal system along with such legal structures as private and public law. The external legal relations of social security law (such as position in the legal system, the relationship with other branches of law) and its internal legal relations (such as object, method, system, principles and functions) indicate on the social nature of that brunch of law.

Keywords: social law, constitutional principles, social protection, legal regulation, social needs.